

Dziś nie można przewidzieć wszystkich barier i słabości wynikających z przyjęcia lub zaproponowania nowych rozwiązań regulacyjnych. Okres najbliższych lat będzie czasem raportowania pozycji banków i stosowania norm płynności w formie jeszcze niewiążącej. Pod koniec tego okresu testów można oczekiwać, że zostanie przeprowadzona jeszcze raz analiza poprawności przyjętych rozwiązań przy wykorzystaniu danych empirycznych zgromadzonych z banków. Wówczas powinna zostać dokonana ostateczna kalibracja norm i nałożony zmodyfikowany obowiązek ich stosowania.

Wprowadzenie tak ważnych norm regulacyjnych po raz pierwszy w historii bankowości powinno być poprzedzone starannym przygotowaniem i dokładnym przeanalizowaniem możliwych konsekwencji zastosowania nowych rozwiązań ostrożnościowych. Nie można uznać, że przyjęcie norm w trakcie obecnych prac legislacyjnych zakończy dyskusję o zasadach zarządzania płynnością w bankach. Być może po uchwaleniu pakietu CRD IV nadejdzie czas, gdy z pomocą przedstawicieli nauki i praktyków bankowych przygotowane zostaną założenia pakietu CRD V zawierającego nowe regulacje właśnie w obszarze zarządzania ryzykiem płynności w instytucji bankowej. Być może zatem finalny kształt regulacji i sposób jej oddziaływania na sektor bankowy i na gospodarkę będą różnić się od ocen dokonywanych obecnie na podstawie dotychczas uchwalonych wymogów regulacyjnych w obszarze zarządzania płynnością.

Podsumowanie potencjalnych scenariuszy działań dostosowawczych banków, związanych z nowymi normami płynności, przedstawia rysunek 5.3.

5.3. Potencjalne scenariusze reakcji banków w Polsce – podsumowanie

Monika Marcinkowska

<https://doi.org/10.18778/8088-523-3.12>

5.3.1. Potencjalne działania dostosowawcze banków – synteza

Prawdopodobieństwo realizacji opisanych wcześniej działań dostosowawczych banków do nowych regulacji w znacznej mierze zależy od ogólnych uwarunkowań makroekonomicznych i prawnych oraz działań nadzorczych (w tym stanowienia innych norm prawnych, wpływających na funkcjonowanie banków). Przede wszystkim kierunki i rodzaje po-

dejmowanych przez banki działań zależą od ich indywidualnej kondycji finansowej (w tym potencjalnej skali zapotrzebowania na kapitał i płynność), rodzaju i skali działalności, przyjętej strategii i modelu biznesowego oraz ewentualnych uwarunkowań w grupie kapitałowej.

Aby zobrazować postrzeganie przez banki potencjalnego wpływu nowych regulacji na ich działalność, poniżej przedstawiono opinie banków (wyrażone w ankiecie przeprowadzonej przez MFV) na temat tego, w jaki sposób nowe przepisy mogą oddziaływać na ich modele biznesowe (tabela 5.2).

Tabela 5.2. Opinie banków na temat potencjalnego wpływu inicjatyw regulacyjnych na ich modele biznesowe

Element regulacji	Wpływ na model biznesowy
1	2
Definicja kapitału	<p>Ogólnie: bardziej rygorystyczna definicja kapitału będzie prowadzić do ograniczenia lub eliminacji działań, które są bardziej kapitałochłonne (stąd kosztowne).</p> <p>Odliczenie udziałów mniejszościowych: może zmniejszyć zaangażowanie zagranicznych globalnych banków na rynkach wschodzących.</p>
	<p>Odliczenie z inwestycji w ubezpieczeniowych jednostkach zależnych: wpłynęłoby na zintegrowany model bancassurance i może skłaniać banki do wydzielenia ich działalności ubezpieczeniowej z grupy bankowej, potencjalnie zmniejszając synergę.</p> <p>Odliczenie udziałów w innych instytucjach finansowych: może zniechęcać do utrzymywania udziałów w innych instytucjach finansowych, animowania rynku i underwritingu.</p> <p>Odliczenie praw dotyczących administrowania w odniesieniu do ekspozycji hipotecznych: może wpływać na kredytodawców hipotecznych, podwyższyć oprocentowanie kredytów hipotecznych, zniechęcać do sekurytyzacji.</p> <p>Potrącenie zobowiązań emerytalnych: karałoby banki z dużymi zobowiązaniami emerytalnymi.</p> <p>Wyższe potrzeby kapitałowe wynikające z zaostrzenia przepisów: mogą skłaniać banki do przeniesienia kosztów na klientów (podniesienie oprocentowania kredytów i innych produktów) i zmniejszenia rozmiarów bilansu (w tym poprzez ograniczenie kredytowania). Banki będą próbowały przesunąć punkt ciężkości z działań kapitałochłonnych w kierunku działalności o mniejszym zapotrzebowaniu na kapitał, które są atrakcyjne z punktu widzenia relacji zysk-ryzyko.</p>

Tab. 5.2. (cd.)

1	2
Współczynnik dźwigni	Jeżeli wskaźnik będzie obowiązywał, może to spowodować dalsze delewarowanie i prowadzić do dalszego ograniczania akcji kredytowej, gdy banki będą zmniejszać wielkość bilansu. Może zachęcić banki do przejścia w obszary bardziej ryzykownych działań, aby zrekompensować niższą rentowność zmniejszonej bazy aktywów, z uwagi na brak wrażliwości na ryzyko tego miernika. Banki mogą także utrzymać jedynie aktywa wysokiej jakości oraz bardzo ryzykowne aktywa, aby zwiększyć zyski.
Wskaźnik pokrycia płynności (LCR)	Może skłaniać banki do ograniczenia akcji kredytowej, tak aby utrzymywać więcej płynnych aktywów kwalifikujących się do LCR (głównie w skarbowe papiery wartościowe). Podobnie jak kapitał, doprowadziłaby banki do utrzymywania bardziej płynnych aktywów, z których zyski są niższe, co wpłynie na rentowność. Może prowadzić do tendencji do zdecentralizowanych operacji w lokalnych jurysdykcjach, które zatrzymują pule płynności i ograniczają zdolność globalnych banków do przenoszenia nadmiaru płynności za granicę w ramach grupy bankowej – zamiana bardziej zintegrowanych modeli biznesowych na zdecentralizowane modele pojedynczych banków.
Wskaźnik finansowania stabilnego (NSFR)	Ograniczenie zdolności banków do transformacji terminów zapadalności – jednej z podstawowych funkcji banków, stąd duża zmiana w ich modelach biznesowych, może skutkować tym, że sektor przedsiębiorstw lub innych podmiotów niebankowych będzie dokonywać transformacji terminów poza systemem bankowym. Może dotknąć bankowość detaliczną, zmniejszając jej zdolność do udzielania kredytów dla sektora prywatnego (dla gospodarstw domowych i przedsiębiorstw) w celu spełnienia wymogów finansowania o dłuższych terminach.
	Zwiększona konkurencja o depozyty klientów może zmniejszyć stabilność depozytów, jako iż deponenci mogą ulec pokusie, aby zmieniać oferty, by uzyskać najlepsze ceny.
Regulacje dotyczące ryzyka kredytowego kontrahenta	Zmniejszenie wzajemnych interakcji banków; jeśli nie będą odpowiednio skalibrowane, negatywnie wpłyną na pochodne i hedging.
Wyższe wagi ryzyka dla działalności handlowej i sekurytyzacji	Zmniejszenie działalności w niektórych działaniach handlowych o złożonych strukturach, w kierunku działalności podstawowej. Potencjalne obniżenie zdolności dużych firm handlowych do tworzenia głębokich, płynnych rynków i zapewnienia narzędzi zabezpieczających. Możliwe opóźnienie w odbudowie rynków sekurytyzacji.

Źródło: Ötker-Robe, Pazarbasioglu 2010.

Banki, omawiając, w jaki sposób przygotowują się do wdrożenia nowych regulacji, wskazują kluczowe działania, mające zapewnić spełnienie ostrzejszych norm ostrożnościowych. Poniżej przedstawiono przykłady deklaracji banków, dotyczących planowanych działań w kierunku obniżenia ryzyka, celem dostosowania się do nowych wymogów ostrożnościowych (Elliott, Salloy, Santos 2012):

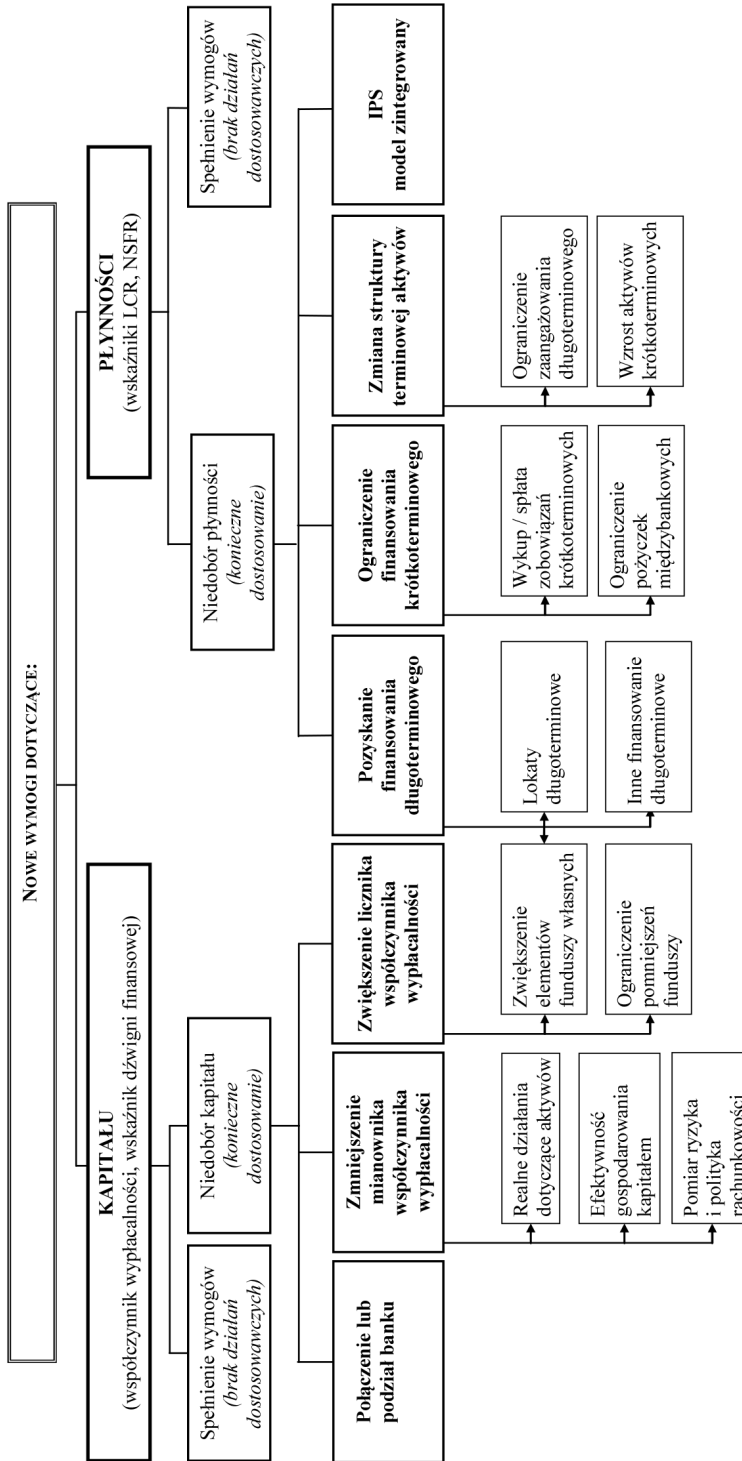
- działania związane z ograniczaniem skali działalności i ryzyka:
  - optymalizacja źródeł i wykorzystania kapitału, działania na rzecz poprawy alokacji kapitału (w tym rozszerzanie działalności na atrakcyjnych rynkach);
  - zarządzanie portfelem aktywów, optymalizacja portfela;
  - sprzedaż, realizacja, optymalizacja bardziej ryzykownych ekspozycji;
  - sprzedaż nierentownych aktywów i aktywów o niskiej stopie zwrotu;
  - restrukturyzacja i sprzedaż części aktywów;
  - zakończenie działalności w krajach, w których skala działalności jest niewielka;
  - zakończenie działalności niestrategicznych segmentów (w obszarach innych niż podstawowe);
  - ograniczenie niskich jakościowo inwestycji stanowiących pozycje pomniejszające według Bazylei III;
  - ograniczanie inwestycji w instrumenty kapitałowe, sprzedaż niektórych jednostek podporządkowanych (w szczególności spoza bankowości i zagranicznych – zwłaszcza spoza UE, komplementarnych kanałów, bankowości inwestycyjnej, sekurytyzacji, inwestycji w nieruchomości);
  - zarządzanie portfelem kredytowym (przegląd składu portfela, efektywne kapitałowo produkty);
  - ograniczenie i sprzedaż portfeli kredytowych innych niż podstawowe;
  - zwiększanie udziału kredytów dla klientów o najwyższym ratingu;
  - przyspieszona redukcja odnawialnych umów i naturalne wygaszenie niektórych portfeli;
  - przyspieszona sprzedaż lub odwrócenie wybranych aktywów sekurytyzacyjnych;
  - rygorystyczne zasady uruchamiania produktów krótkoterminowych i średnioterminowych kredytów;
  - zamknięcie niewykorzystanych promes kredytowych, linii kredytowych;
  - ograniczenia międzynarodowej działalności kredytowej i na rynkach kapitałowych;
  - stosowanie portfelowych odpisów z tytułu rezerw (utrata wartości aktywów);

- rozwiązanie nadmiaru rezerw wraz z poprawą portfela;
- dalsza optymalizacja rynkowych aktywów ważonych ryzykiem (aktywne zarządzanie ryzykiem kredytowym kontrahenta);
- pozbycie się wartości firmy (*goodwill*);
- zakończenie działalności w obszarze instrumentów pochodnych;
- centralne rozliczanie pozagiełdowych instrumentów pochodnych;
- przeniesienie pozagiełdowych instrumentów pochodnych na giełdę;
- spłata dłużnych papierów wartościowych o niskim ratingu;
- zarządzanie zobowiązaniami;
- działania związane z zarządzaniem ryzykiem, w tym w szczególności z jego pomiarem:
  - dostosowanie systemu zabezpieczania się przed ryzykiem kredytowym kontrahenta;
  - ograniczanie udzielanych zabezpieczeń;
  - wdrożenie lub rozszerzenie stosowania modeli wewnętrznych;
  - optymalizacja modelu wewnętrznych ratingów;
  - optymalizacja wag ryzyka;
  - optymalizacja wartości zabezpieczeń skorygowanej o czynnik zmienności (CVA);
  - działania związane z zarządzaniem bankiem, wzrostem rentowności:
    - stałe doskonalenie modelu zarządzania bankiem;
    - zwiększenie efektywności działalności;
    - doskonalenie modeli i procesów;
    - zmiana cen aktywów;
    - redukcja zatrudnienia w niektórych segmentach.

Należy podkreślić, że banki koncentrują się przede wszystkim na ograniczeniu skali i ryzyka prowadzonej działalności, zamierzając skupić się na podstawowych operacjach bankowych, a przy tym optymalizować alokację kapitału (przeznaczając go na projekty bardziej rentowne i mniej kapitałochłonne).

Znaczna część działań ma dotyczyć doskonalenia modeli pomiaru ryzyka. Nieliczne deklaracje odnosiły się do wewnętrznych procesów i poprawy efektywności działania. W znacznym zakresie deklarowane działania są zgodne z oczekiwaniami nadzorców, gdyż będą się przyczyniać do ograniczenia ryzyka podejmowanego przez banki i to nie tylko o charakterze przejściowym – jeśli banki skoncentrują się na podstawowej działalności. Część działań ma oczywiście wymiar jedynie „techniczny” (np. zmiany modeli pomiaru ryzyka) i tu można upatrywać zagrożenia, ponieważ mogą zostać zniekształcone informacje na temat ponoszonego przez bank ryzyka i jego adekwatności kapitałowej, a to może przełożyć się na większe ryzyko systemu bankowego.

Biorąc pod uwagę rozważania w podrozdziałach 5.1 i 5.2, a także uwzględniając powyższe informacje pochodzące od samych banków,

Rysunek 5.4. Potencjalne scenariusze reakcji banków na regulacje Bazylei III

Źródło: opracowanie własne.

można – uogólniając – przedstawić schemat potencjalnych scenariuszy reakcji banków na nowe regulacje (rysunek 5.4). Jak już zasygnalizowano, skala dostosowań będzie uzależniona od ogólnych warunków w makrootoczeniu i indywidualnych potrzeb banku (w tym związanych z jego strategią rozwoju) i będzie wynikać nie tylko z minimalnych wymogów określonych w regulacjach prawnych, ale także z oczekiwań rynkowych i wewnętrznego oszacowania optymalnego poziomu kapitałów i płynności.

5.3.2. Wybór najbardziej prawdopodobnego scenariusza dla Polski

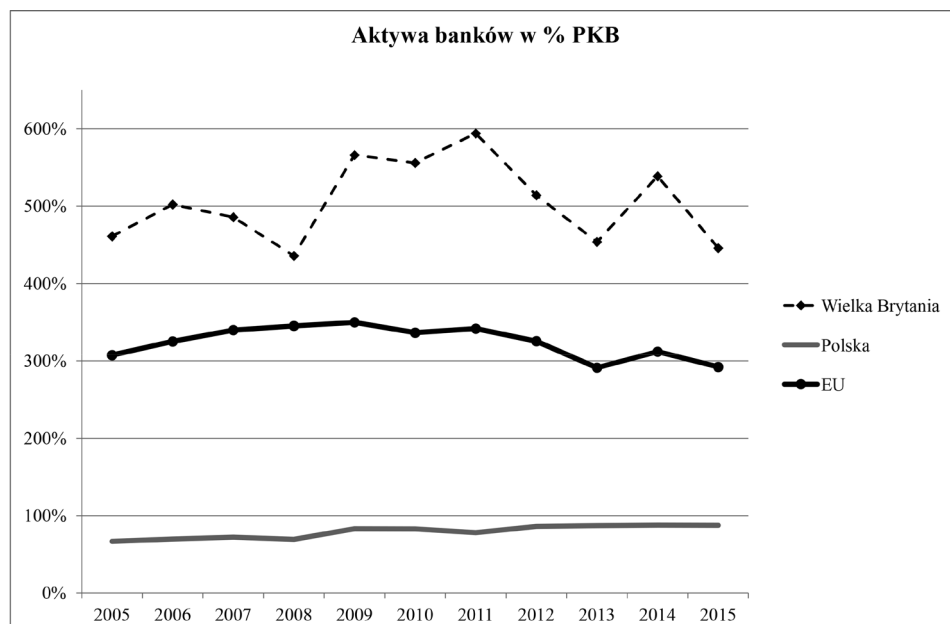
W rozdziale 4 przedstawiono przegląd wyników badań dotyczących wpływu bankowych norm ostrożnościowych (kapitałowych i płynnościowych) na gospodarkę. Następnie przeanalizowano potencjalnie możliwe scenariusze reakcji banków na regulacje CRD IV/CRR.

Przyjmując założenia do własnych badań empirycznych dotyczących wpływu nowych regulacji na polską gospodarkę, należy uwzględnić stan i perspektywy polskiego sektora bankowego.

Nie jest możliwe automatyczne przenoszenie wniosków z badań prowadzonych w innych sektorach bankowych na polską gospodarkę, gdyż charakterystyki systemów i sektorów bankowych są odmienne. W szczególności należy odnotować istotnie niższą skalę działania banków w Polsce w porównaniu z gospodarkami dojrzałymi (np. Wielką Brytanią) – patrz rysunek 5.5. W odniesieniu do tamtych gospodarek można wręcz mówić o „finansjalizacji” – nadmiernej skali sektorów bankowych (Toporowski 2010). Nadto, różnice w modelach bankowości (czy nawet modelach rynków finansowych) dodatkowo powodują, że nie można stosować wprost analogicznych podejść w analizie tych systemów, w tym – potencjalnych konsekwencji regulacji.

Odmienne są także charakterystyki finansowe sektorów bankowych Polski i większości krajów UE. Poniżej zaprezentowane zostanie porównanie wybranych wielkości finansowych dla sektorów bankowych: Polski i Unii Europejskiej (średnia dla zmiennego składu krajów) oraz Wielkiej Brytanii (kraju, dla którego prowadzonych jest wiele badań empirycznych dotyczących wpływu regulacji na gospodarkę).

Polski sektor bankowy działa w bardziej tradycyjny sposób, a w konsekwencji bilanse banków (średnio) także mają bardziej tradycyjną strukturę. W szczególności należy wskazać znacznie wyższy od przeciętnego w UE poziom finansowania działalności depozytami (rysunek 5.6). Ogółem niższy jest stopień zależności od rynku międzybankowego (rysunek 5.7). Polskie banki finansują się głównie depozytami od klien-

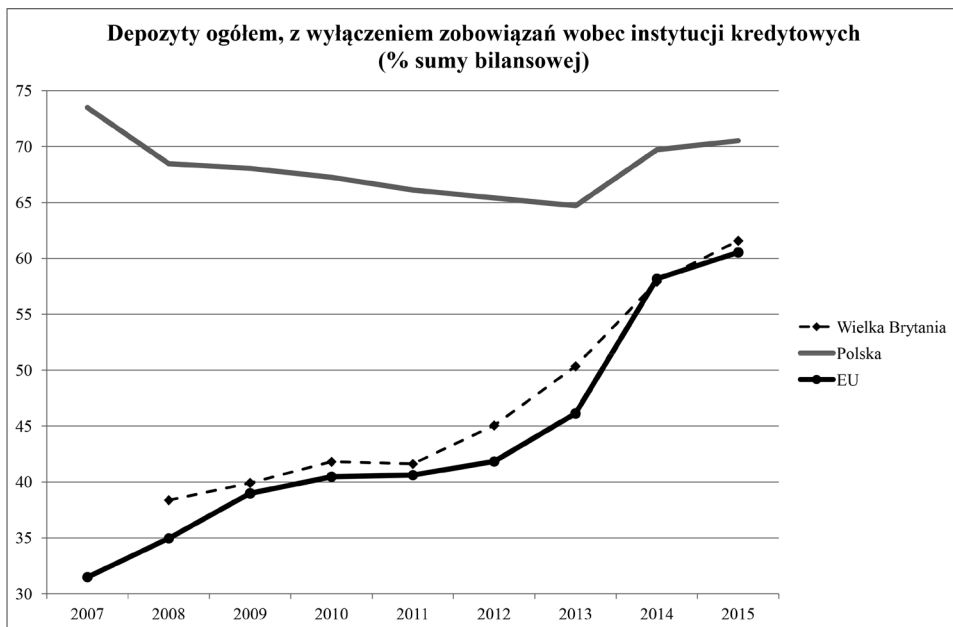
Rysunek 5.5. Wielkość sektorów bankowych w stosunku do PKB

Źródło: opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse oraz EBF.

tów (choć w ostatnich latach ich znaczenie nieco maleje) i w znikomym stopniu – dłużnymi papierami wartościowymi. Poziom zobowiązań wobec innych banków ma relatywnie niższą wartość niż średnio w krajach UE. Wiele banków korzysta z pożyczek podporządkowanych, jednak ich łączne znaczenie w sektorze jest relatywnie niskie.

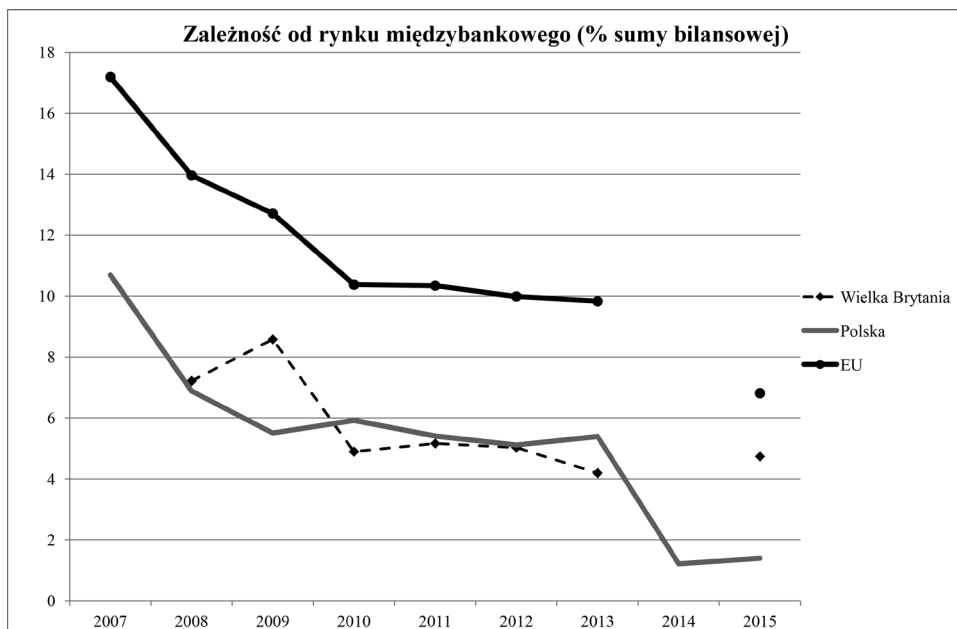
Należy także zaakcentować dwukrotnie wyższy udział kapitałów własnych w sumie bilansowej w polskich bankach, w porównaniu ze średnią unijną (rysunek 5.8). Polskie banki operują przy niższym poziomie dźwigni finansowej. Udział kapitałów własnych w aktywach jest na tyle wysoki, że spełnienie wymogów regulacyjnych dotyczących wskaźnika dźwigni finansowej nie powinno stanowić problemu. W konsekwencji stosowanej struktury finansowania polskie banki charakteryzują się znacznie większą stabilnością finansowania²¹ (choć zmniejszała się ona w ostatnich latach, por. rysunek 5.9). Należy przy tym podkreślić, że nie jest to tożsame z bazylejskimi definicjami stabilności finansowania, za-

²¹ Wskaźnik stabilności finansowania obliczany jako iloraz zobowiązań wobec klientów (z wyłączeniem instytucji kredytowych) do sumy: zobowiązań wobec klientów (z wyłączeniem instytucji kredytowych), zobowiązań wobec instytucji kredytowych i zobowiązań z tytułu certyfikatów dłużnych.

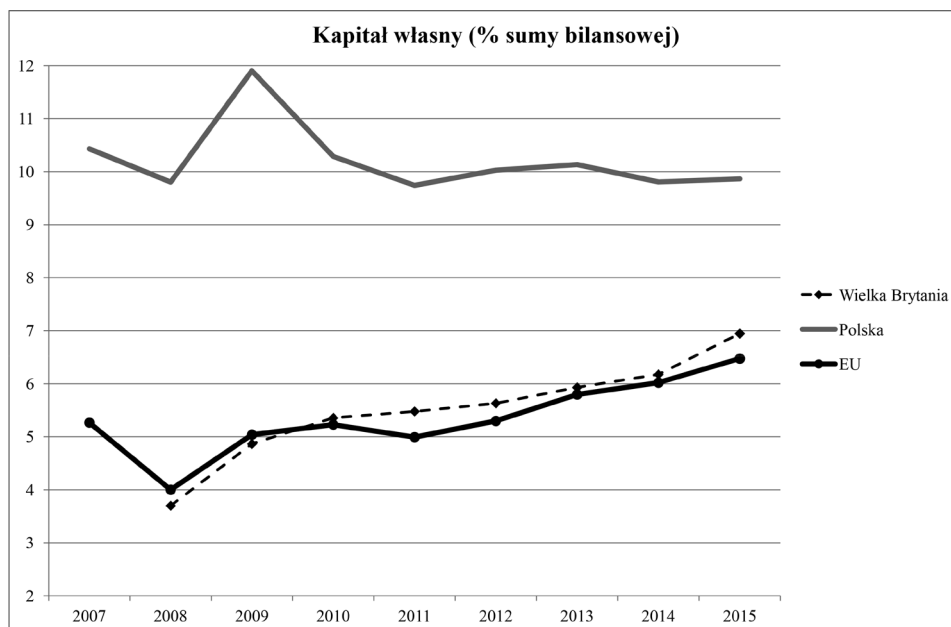
Rysunek 5.6. Udział depozytów w sumie bilansowej banków

Źródło: opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse.

Rysunek 5.7. Zależność banków od rynku międzybankowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse.

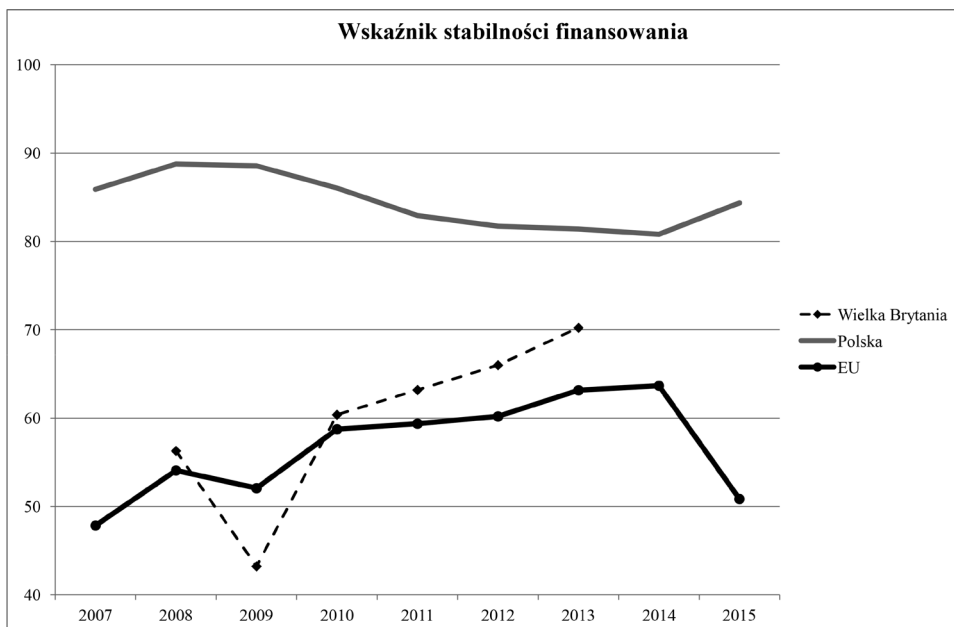
Rysunek 5.8. Udział kapitału własnego w sumie bilansowej banków

Źródło: opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse.

tem nie jest to jednoznaczne z tym, że polskie banki będą mogły łatwiej dostosować się do nowych norm płynności długoterminowej (NSFR).

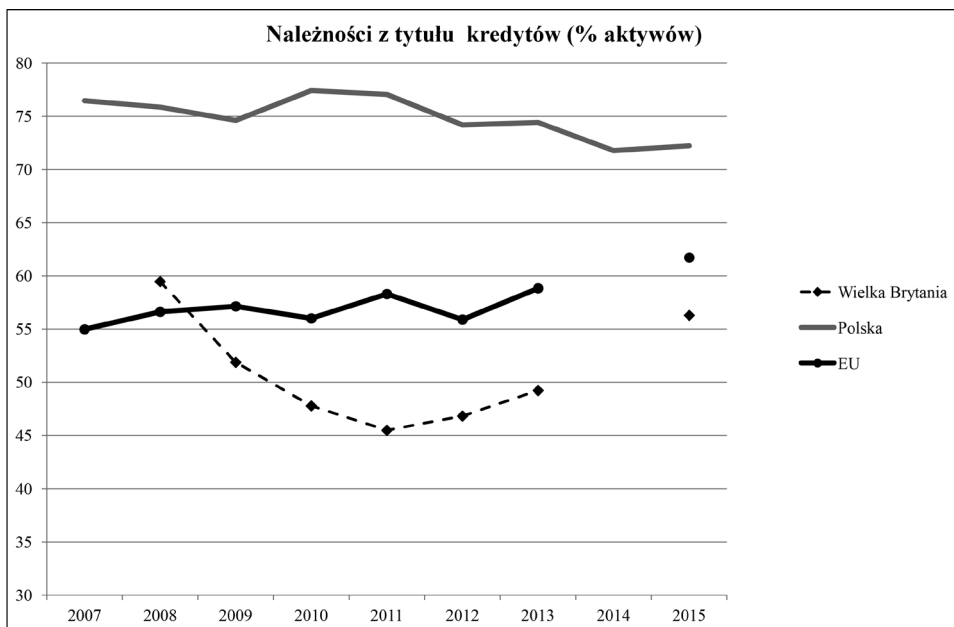
Także aktywa banków mają bardziej tradycyjną strukturę – dominują należności z tytułu udzielonych kredytów (rysunek 5.10). Ich udział w sumie bilansowej wynosi średnio ok. 70%, podczas gdy średnio w Unii Europejskiej ok. 50–60%. W konsekwencji to działalność kredytowa jest głównym źródłem dochodów banków. Czynnikiem negatywnie odróżniającym polskie banki od innych europejskich jest gorsza jakość portfela (choć na przestrzeni ostatnich 5 lat we wszystkich sektorach można zauważyć znaczący wzrost udziału należności zagrożonych) – rysunek 5.11. Może być to dodatkowym czynnikiem skłaniającym banki do zwiększania marży odsetkowej (celem rekompensaty zwiększonego ryzyka kredytowego).

Marża odsetkowa w polskim sektorze bankowym jest na poziomie niemal dwukrotnie wyższym niż średnia w UE (rysunek 5.12). Po okresie spadku jej poziomu w latach 2010–2011 notowany był jej niewielki wzrost, a w kolejnych latach – znów spadek. Należy zaznaczyć, że wynik z tytułu odsetek jest głównym elementem wyniku działalności bankowej, przy czym w polskim sektorze bankowym jego znaczenie jest wyż-

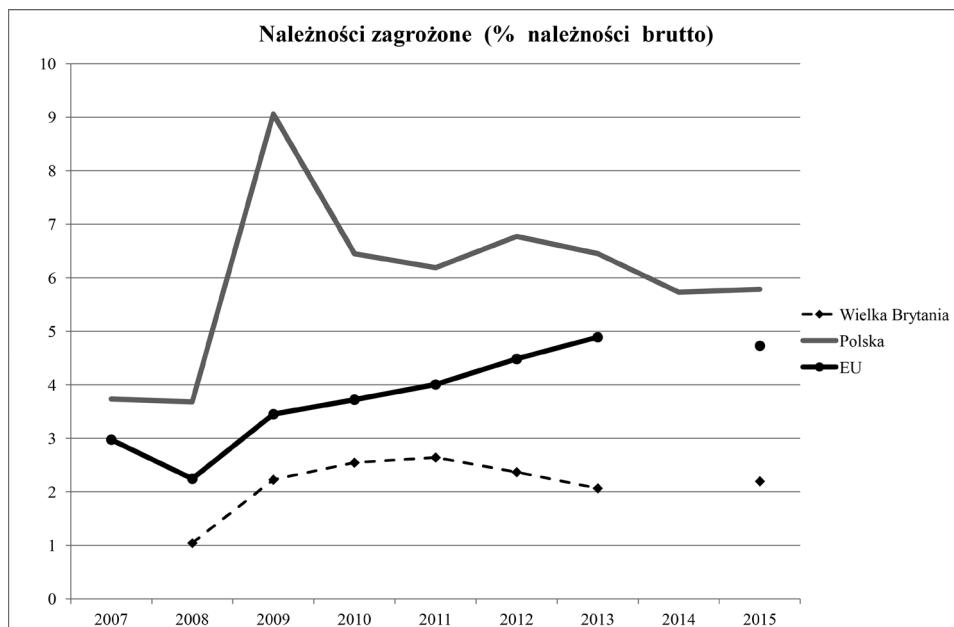
Rysunek 5.9. Wskaźnik stabilności finansowania banków

Źródło: opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse.

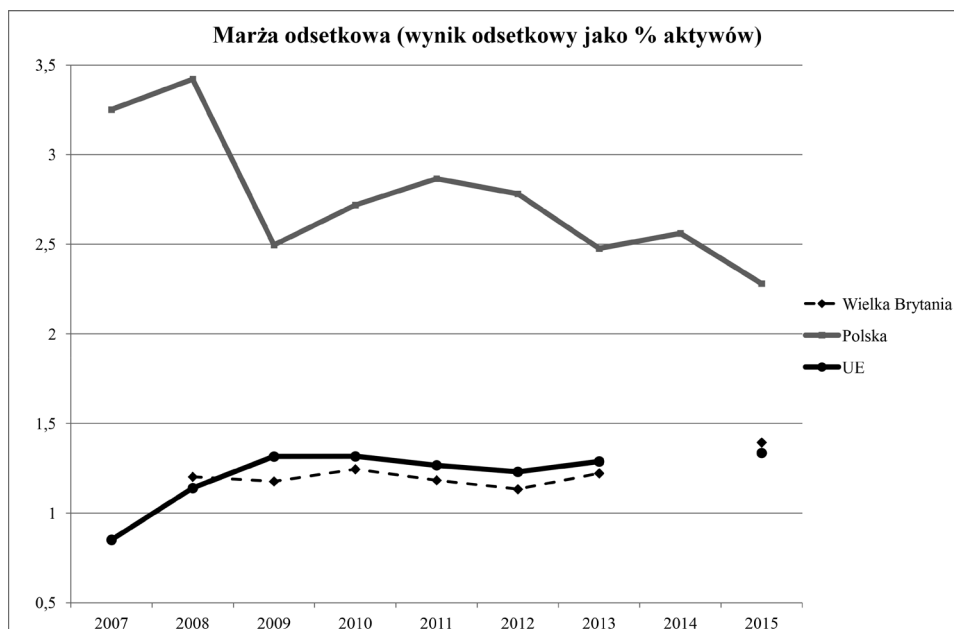
Rysunek 5.10. Udział kredytów w sumie bilansowej banków

Źródło: opracowanie własne na podstawie ECB Statistics on Consolidated Banking Data.

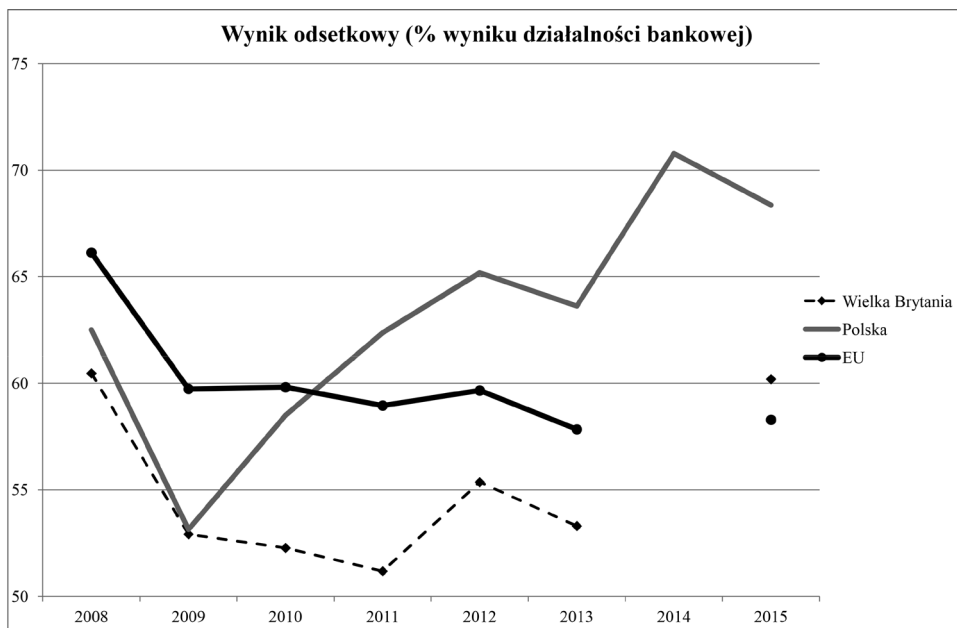
Rysunek 5.11. Jakość portfela kredytowego banków (należności zagrożone jako odsetek należności brutto)

Źródło: opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse.

Rysunek 5.12. Marża odsetkowa banków

Źródło: opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse.

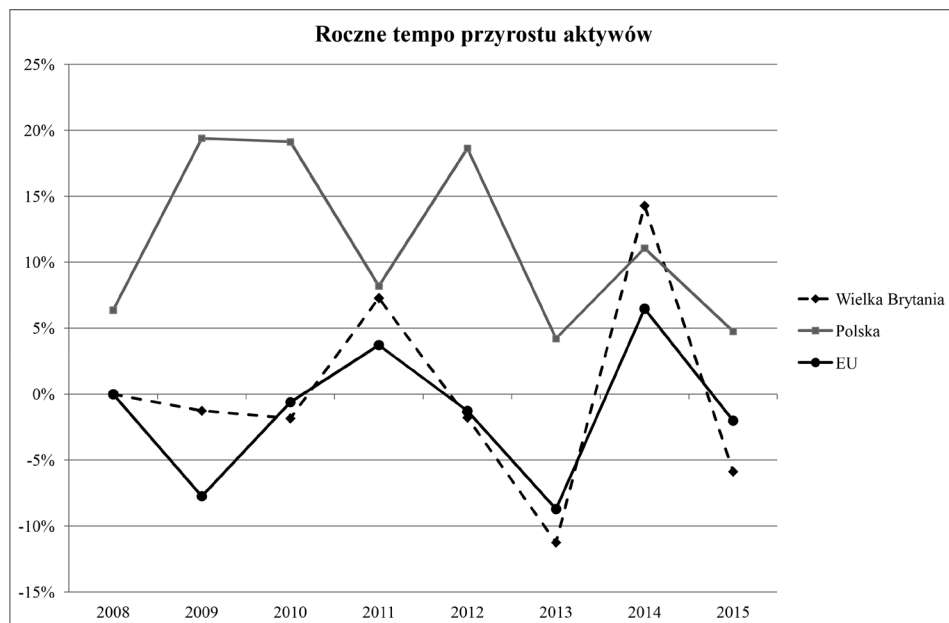
Rysunek 5.13. Wynik odsetkowy jako odsetek wyniku działalności bankowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse.

sze niż średnio w UE i od roku 2010 jego istotność rośnie (podobny trend można zauważyć w krajach UE od 2012 r.) – rysunek 5.13.

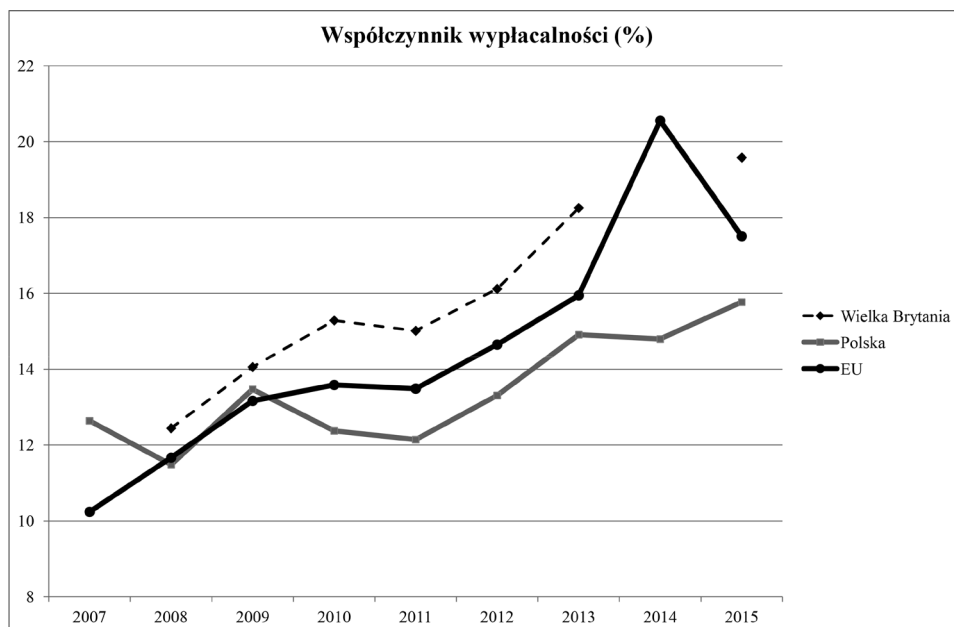
Polski sektor bankowy rozwija się w szybszym tempie niż średnio sektory bankowe krajów UE (rysunek 5.14), co jest efektem niższego poziomu bazowego i większymi możliwościami rozwojowymi. W okresie globalnego kryzysu finansowego przyrost sumy bilansowej był jednak znacznie wolniejszy niż w poprzednich latach. Ogółem, wzrost skali działalności przekłada się na wzrost aktywów ważonych ryzykiem (wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka kredytowego), ale równocześnie zachodzą procesy zmiany struktury aktywów (w tym przesunięcie na korzyść ekspozycji o niższych wagach ryzyka).

Współczynnik wypłacalności polskich banków jest dość wysoki, jednak można zauważyć, że banki z innych gospodarek (zwłaszcza tych dotkniętych kryzysem) w ostatnich latach szybko zwiększały poziom adekwatności kapitałowej (rysunek 5.15). Jest to efektem zarówno zwiększania przez nie bazy kapitałowej, jak i dostosowywania bilansów, ale także upadłości banków słabiej dokapitalizowanych, o wyższym poziomie ryzyka. W konsekwencji średni poziom współczynnika wypłacalności polskich banków jest obecnie na niższym poziomie niż średnia w UE. Polskie banki korzystają głównie z funduszy własnych podstawowych (Tier I), toteż współczynnik wypłacalności liczony tylko dla tej

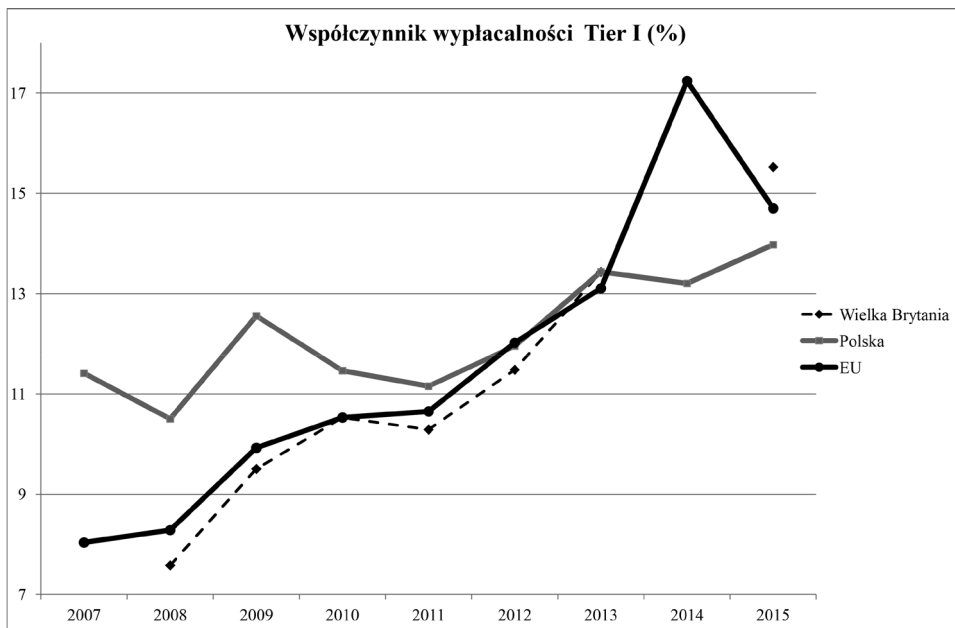
Rysunek 5.14. Roczne tempo przyrostu aktywów banków

Źródło: opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse.

Rysunek 5.15. Współczynnik wypłacalności banków

Źródło: opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse.

Rysunek 5.16. Współczynnik wypłacalności banków (Tier I)

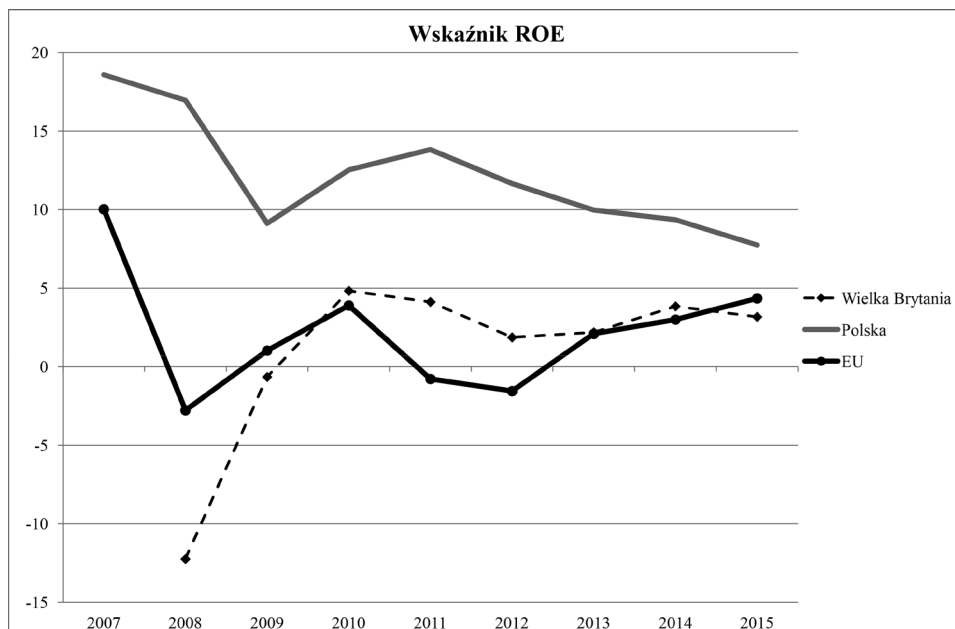
Źródło: opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse.

warstwy kapitałów był wyższy niż w wielu krajach UE, jednak za sprawą poprawy wielkości i jakości kapitałów przez tamte banki wskaźnik ten jest obecnie na zbliżonym poziomie (rysunek 5.16).

Ogółem należy podkreślić wysoki poziom adekwatności kapitałowej polskich banków na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat. Jest to efektem zarówno stosowania tradycyjnego modelu bankowości i dość odpowiedzialnych działań polskich banków, jak i relatywnie restrykcyjnych wymogów i efektywnych działań polskich instytucji sieci bezpieczeństwa.

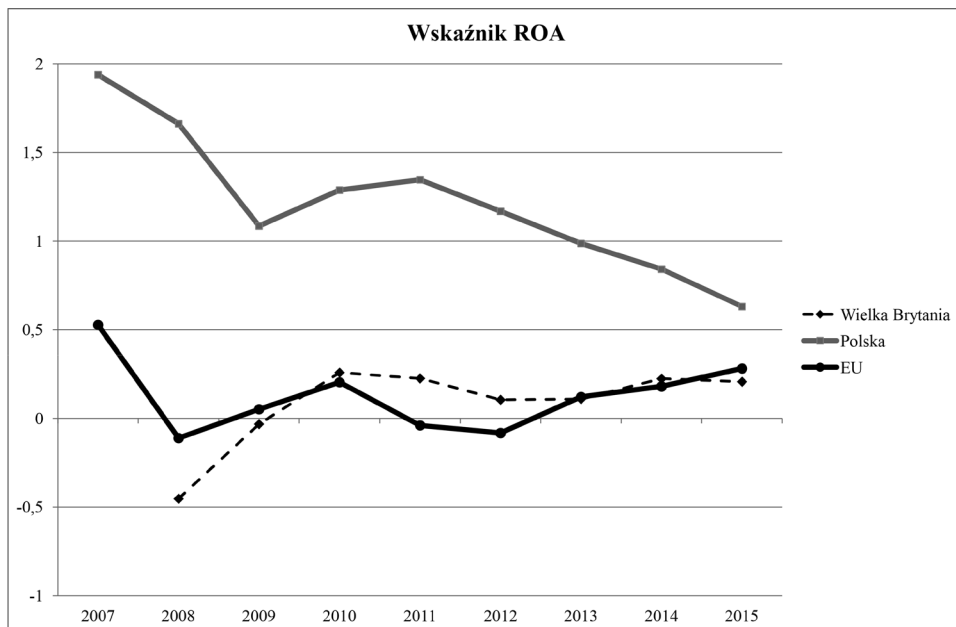
W konsekwencji, jak potwierdzają badania, skala koniecznych dostosowań banków do regulacji kapitałowych nie jest duża, a znaczna część banków już teraz wypełnia surowsze normy.

Średnia rentowność polskich banków jest znacznie wyższa niż przeciętnie w Unii Europejskiej (rysunek 5.17, 5.18). Po pierwsze, jest to spowodowane stratami generowanymi przez znaczną część banków w innych krajach UE (np. średnio w okresie 2008–2012 w Wielkiej Brytanii ujemną rentowność miało 28% banków, w Niemczech: 23%, we Francji: 12%) i jednocześnie słabymi wynikami pozostałych banków (np. w okresie 2010–2012 w Wielkiej Brytanii, Francji i Niemczech nie było banków osiągających rentowność kapitałów własnych na poziomie powyżej 20%). Z drugiej strony, wyniki polskich banków owszem uległy pogorszeniu po roku 2007, jednak nie był to spadek drastyczny, a przy tym znikoma część banków generowała straty (średnio w okresie 2008–2012 udział banków nierentow-

Rysunek 5.17. Rentowność kapitałów własnych banków

Źródło: opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse.

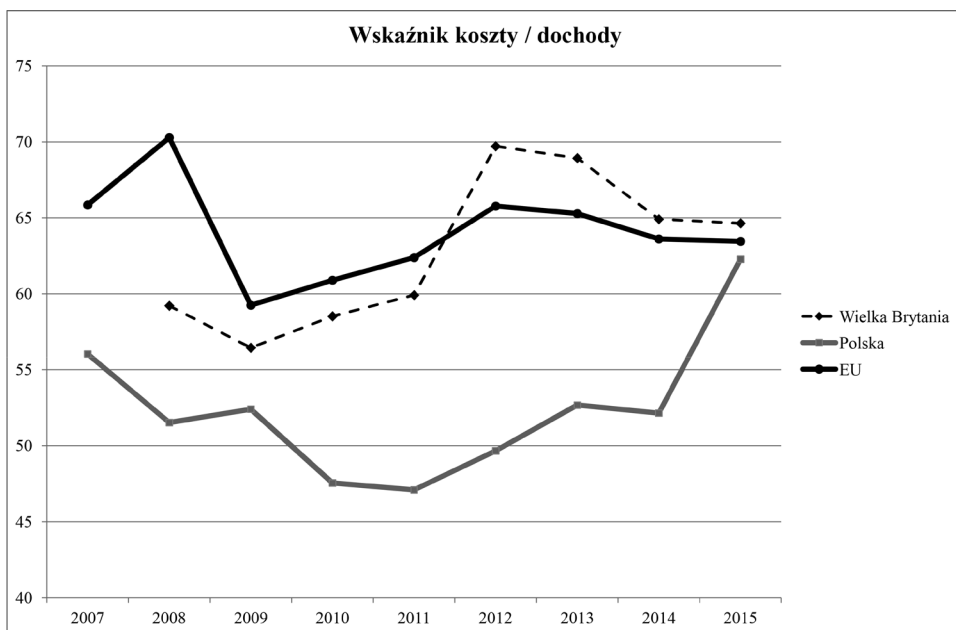

Rysunek 5.18. Rentowność aktywów banków

Źródło: opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse.

nych wynosił zaledwie niespełna 1 promil), w części banków odnotowano relatywnie niewielki spadek zysków (średnio w okresie 2010–2012 ok. 1,5% banków miało rentowność kapitałów własnych powyżej 20%).

Po raz kolejny można to tłumaczyć bardziej tradycyjnym modelem bankowości (poleganiem w większym stopniu na działalności kredytowej, a mniejszym – na operacjach finansowych), a także wyższym poziomem marży odsetkowej. Warto także zwrócić uwagę na niższy poziom kosztów działania banków polskich w porównaniu ze średnią UE. Średnia relacja kosztów działania do wyniku działalności bankowej jest w polskim sektorze bankowym znacznie niższa niż w bankach UE (rysunek 5.19).

Rysunek 5.19. Koszty działania banków jako odsetek wyniku działalności bankowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse.

Na podstawie dotychczasowych rozważań można przyjąć założenie, że właściciele polskich banków będą zainteresowani zwiększeniem rentowności tych instytucji, choć raczej trudno oczekiwać, że możliwe jest generowanie rentowności kapitałów własnych na poziomie sprzed kryzysu (np. 30%). Biorąc pod uwagę przeanalizowane w podrozdziałach 5.1 i 5.2 możliwe kanały dostosowania banków do nowych regulacji kapitałowych i płynnościowych, należy się spodziewać, że jeszcze przez pewien okres banki będą poprawiać adekwatność kapitałową dwutoro-

wo: poprzez wzmocnienie bazy kapitałowej oraz dostosowanie bilansów. Pierwszy scenariusz będzie możliwy do zrealizowania w dalszym ciągu poprzez zatrzymanie zysków (brak lub ograniczenie wypłat dywidend²²).

Drugi scenariusz może obejmować dalsze racjonowanie kredytów (ograniczanie skali kredytowania oraz bardziej selektywny wybór klientów – o wyższej zdolności kredytowej, a zatem wiążących się z niższymi wymogami kredytowymi) i zwiększanie udziału pozycji o niższych waga- gach ryzyka. Wydaje się prawdopodobne założenie o zwiększeniu marży odsetkowej banków. Z jednej strony może być to związane z wyższym poziomem ryzyka kredytowego (w cenie kredytów będzie uwzględniana wyższa premia za ryzyko). Z drugiej strony, może to być efektem chę- ci pokrycia potencjalnie wyższego średnioważonego kosztu kapitału (wskutek ewentualnego wzrostu kosztu kapitału własnego). Z trzeciej wreszcie strony, będzie to jedna z możliwości poprawy rentowności (po- wrotu do poziomu typowego dla sektora bankowego). Inne możliwości generowania wyższych zysków są bowiem ograniczone:

- poziom prowizji pobieranych przez polskie banki jest jednym z wyższych w Unii Europejskiej (uwzględniając siłę nabywczą)²³;
- wydaje się wątpliwe znaczące zwiększanie skali operacji finansowych (na papierach wartościowych i innych instrumentach finansowych, co wynika z potencjalnie wyższych wymogów kapitałowych związa- nych z tymi ekspozycjami) oraz wyniku z pozycji wymiany (wskutek znaczącego ograniczania kredytowania w walutach obcych);
- jednocześnie, ograniczona jest możliwość istotnego zwiększania skali operacji pozabilansowych, które mogłyby być źródłem do- datkowych dochodów, z uwagi na planowane wprowadzenie limitu wskaźnika dźwigni finansowej, obejmującego nie tylko ekspozycje bilansowe, ale i pozabilansowe;

22 Na politykę dywidendową banków istotny wpływ mają wytyczne nadzorcze. KNF (2013) określiła warunki, których spełnienie warunkuje możliwość wypłaty dywidendy (dotyczą one aktualnej i prognozowanej adekwatności kapitałowej banku oraz jego oceny BION). W poprzednich latach dodatkowo zalecano, by nawet banki spełniające te kryteria nie wypłacały całości zysku (KNF 2012).

23 Patrz raporty Capgemini (2005, 2007, 2009). Prowizje bankowe zmniejszają się wraz ze wzrostem korzystania z usług bankowych poprzez kanały zdalne, a tak- że większym zakresem sprzedaży przez banki pakietów produktów (jak wyka- zują badania, nie wpływa to na zmniejszenie poziomu prowizji, ale zmienia ich strukturę). Jednocześnie należy zwrócić uwagę na regulacyjne ograniczenie prowizji z tytułu transakcji kartami płatniczymi (*interchange fee*), które praw- dopodobnie znacząco obniży osiągnane przez banki przychody. Można zatem są- dzić, że udział wyniku z tytułu prowizji w kształtowaniu dochodów banków nie będzie mógł być istotnie zwiększany, a łatwiejszą opcją wydaje się być zwiększanie marży odsetkowej.

- jak wskazano, koszty działania polskich banków są relatywnie niskie i – choć z pewnością istnieją tu jeszcze w wielu bankach możliwości dalszych oszczędności – trudno się spodziewać dalszego istotnego ich zmniejszenia²⁴. Należy też odnotować wzrost kosztów spowodowany wyższymi opłatami wnoszonymi przez banki na rzecz BFG;
- wynik odsetkowy jawi się zatem kluczowym źródłem poprawy wyników.

Powyższa argumentacja uzasadnia zatem przyjęcie założenia, że w konsekwencji dostosowywania się do nowych regulacji kapitałowych (przy jednoczesnym wyższym ryzyku kredytowym), wzrosną średnie marże odsetkowe w polskim sektorze bankowym. Istotnie, można zaobserwować, że od 2012 r. banki podnoszą marże kredytowe (w szczególności dotyczy to kredytów hipotecznych)²⁵.

Można jednocześnie sądzić, że potencjalne korzyści, jakie gospodarka polska mogłaby odnotować wskutek wdrożenia nowych norm ostrożnościowych, będą miały ograniczoną skalę. Polski sektor bankowy jest bowiem stabilny i dobrze dokapitalizowany, w okresie globalnego kryzysu finansowego i zaburzeń na rynkach finansowych żaden polski bank nie wymagał wsparcia ze strony państwa, a przy tym w ostatnich latach poprawiły się perspektywy funkcjonowania tego sektora. Analizy potwierdzają, że nie ma obecnie istotnych zagrożeń dla wypłacalności polskich banków (pozostają one odporne nawet na istotne pogorszenie warunków ich działalności)²⁶. Jednocześnie poprawiają się perspektywy dalszego wzrostu polskiej gospodarki. Uprawnia to do wysunięcia wniosku, że prawdopodobieństwo upadłości banków w Polsce jest niskie, zatem krańcowe efekty (korzyści), jakie mogłyby być odniesione przez gospodarkę z tytułu zmniejszenia prawdopodobieństwa kryzysu bankowego (wskutek wdrożenia bardziej restrykcyjnych norm ostrożnościowych) są niewielkie. Wymienione korzyści gospodarka może osiągnąć z tytułu ograniczenia ryzyka systemowego.

24 Potwierdzają to m.in. powyższe analizy poziomu kosztów. Dodatkowo można wskazać, że bankowcy deklarują, iż od roku 2009 (z wyjątkiem roku 2011), głównym źródłem zysków była redukcja kosztów (TNS Polska, ZBP 2013). Możliwości dalszych oszczędności w tym obszarze są zatem ograniczone.

25 Dowodzą tego zarówno analizy rynkowe (prowadzone np. przez Open Finance), jak i wyniki ankiet prowadzonych przez NBP w celu określenia kierunków zmian polityki kredytowej prowadzonej przez polskie banki (patrz <http://nbp.pl/home.aspx?f=/systemfinansowy/kredytowy.html>).

26 NBP, na podstawie testów warunków skrajnych, potwierdził wysoką odporność polskich banków (dotyczyło to zarówno możliwości absorbowania potencjalnych strat kredytowych, jakie wystąpiłyby wskutek istotnego pogorszenia warunków działalności banków, jak i odporności na wystąpienie szoków o charakterze płynnościowym) (Narodowy Bank Polski 2013).